

اخلاق مداحی

و

بررسی زندگانی پربار آبرومندان

درگاه امام حسین علیه السلام

تألیف:

قاسم رضایی

سروش	رضایی، قاسم، ۱۳۴۶-
عنوان و نام پدیدآور	اخلاق مداحی و بررسی بخشی از زندگانی پربار آبرومندان درگاه امام حسین(ع) تألیف قاسم رضایی.
مشخصات نشر	تهران: خرسندی، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۲۷۶ص: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	978-622-224-018-9
وضعیت فهرست‌نویسی	فیپا
موضوع	مداحان - اخلاق حرفه‌ای
موضوع	Laudatorists—Professional ethics*
موضوع	مداحان - مصاحبه‌ها
موضوع	*Laudatorists—Interviews
رده‌بندی کنگره	۳۱۳۹۸ الف ۶/۸/۲۶۱ BP
رده‌بندی دیوینی	۲۹۷/۷۵۷
شماره ثبت کتاب	۵۵۵۱۵۲۴

انتشارات خرسندی

خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان لبافی‌راذ، نویسنده: خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۴، واحد ۲

تلفن: ۵-۰۳۴-۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵-۰۸۲-۶۶۴۹۰۸۲

فروشگاه شماره ۱: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (ار است)، پلاک ۹۲، تلفن: ۶۶۹۵۰۷۵۹

فروشگاه شماره ۲: خ انقلاب، بین خ فخر رازی و خ دانشگاه محسن پارسا، پلاک ۱۲۱۸

تلفن: ۶۶۹۷۳۹۷۴ و ۶۶۹۷۴۶۷۵

پست الکترونیک: Kho.sandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

اخلاق مداحی و بررسی بخشی از زندگانی پربار

آبرومندان درگاه امام حسین (ع)

تألیف: قاسم رضایی

چاپ اول: ۱۳۹۸ تیراژ: ۵۰۰ جلد قیمت: ۳۵۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-622-224-018-9

شابک: ۹-۰۱۸-۲۲۴-۶۲۲-۹۷۸

سخنی با خوانندگان.....	۱۱
بخش اول: اخلاق مداحی.....	۲۵
اخلاق مداحی (۱): حفظ حرمت.....	۲۷
اخلاق مداحی (۲): انتقاد پذیری.....	۳۵
اخلاق مداحی (۳): خودداری از افراط.....	۴۱
اخلاق مداحی (۴): پرهیز از دروغ.....	۴۷
اخلاق مداحی (۵): سرافرازی خواست دشمن.....	۵۳
اخلاق مداحی (۶): دعا خیزی؛ جذاب و اثر گذار.....	۵۹
اخلاق مداحی (۷): مداحی در لباس بس دشوار.....	۶۹
اخلاق مداحی (۸): کسب معرفت می معنوی و اعتقادی برای مداحان، ضروری است.....	۷۵
اخلاق مداحی (۹): اخلاص در گفتار.....	۸۱
اخلاق مداحی (۱۰): دو صد گفته برون نیم کرد نیست!.....	۸۷
اخلاق مداحی (۱۱): موقعیت شناسی، رمز تأثیر گذار.....	۹۵
بخش دوم: بررسی بخشی از زندگانی پربار آبرومندان در سده ششم هجری.....	۱۰۱
مرحوم استاد علی آهی.....	۱۰۳
مرحوم حاج خالق فکری اردبیلی.....	۱۲۱
مرحوم حجت السلام والمسلمین حاج شیخ رضا سراج.....	۱۳۱
مرحوم حجت السلام والمسلمین حاج سید ابوالقاسم شجاعی.....	۱۳۹
بای درس استاد اخلاق و مداح اهل بیت (علیهم السلام) حاج ماشاء الله عابدی.....	۱۵۳
سلطان نوحه خوانی ایران شاه حسین بهاری.....	۱۶۱
مرحوم حاج محمد علامه.....	۱۶۹
یاد کردی از حجت الاسلام علیرضا محسن زاده گنجی.....	۱۷۹
فخرالذاکرین مرحوم حاج سید مصطفی هاشمی دانا.....	۱۹۱
مرحوم اکبر سادات سرکی (ناظم).....	۱۹۹
گپ و گفتی با مداح و شاعر اهل بیت: سید هاشم وفایی از آستان قدس رضوی ..	۲۰۷

۲۱۳	بخش سوم: دلتوشته‌های تخصصی مرتبط با مداحی
۲۱۵	رویش‌های عاشورا (به قلم مؤلف)
۲۲۱	خطابه و نقش شادی‌آفرین آن (به قلم مؤلف)
۲۲۷	منبر، رکن اساسی هیأت‌ها (میزگرد به همت مؤلف)
۲۳۸	مرز بین واقعیت و خرافات (به قلم مؤلف)
۲۴۸	میزگرد با موضوع شناسایی و مهار سرچشمه‌های خرافه‌ساز به همت مؤلف
۲۶۳	میزگرد ضرورت تدوین منشور مداحی اهل بیت (علیهم‌السلام) به همت مؤلف
۲۶۹	بیمیز از چشم و هم‌چشمی (به قلم مؤلف)
۲۷۳	آثار منتشر شده از نویسنده
۲۷۴	آثار در دست چاپ و در دست نگارش

مداحی با خوانندگان

«مداحی ادامه راه ستایشگران برجسته اهل بیت علیهم السلام در دوران اختناق اموی و عباسی است، قضیه فقط شعرخوانی نیست بلکه، مساله پراکندن مدایح و فضائل و تقایق در قالبی است که برای همه شنوندگان قابل فهم و درک بوده و در دل آنها دایره‌ای تأثیر باشد»^۱.

مداحی اهل بیت علیهم السلام یک افکار است. یک کار مرکب از چندین کار است. امروز مداحی ائمه اطهار علیهم السلام اجماعی چند کار است هم تجدید یاد برترین انسان‌های تاریخ است؛ عالم‌ترین، خردمندترین، پرهیزگارترین، برجسته‌ترین، قدسی‌ترین، پاک‌ترین، خردمندترین بندگان خدا همان کسانی که شما در سوره حمد می‌خوانید «صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ» همین‌ها هستند؛ کسی که مدح این بزرگواران را می‌کند، در حقیقت مدح خود را می‌کند. آبرو، حفظ آبرو، آبروداری، آبروی مؤمن، کسب آبرو، آبرومندان، این‌ها واژه‌هایی آشنا و مأنوس برای همه انسان‌هاست. به ویژه در ایران عزیز و شیعیان اهل بیت از جلوه خاصی برخوردار است، انسان‌هایی که با آبرو زندگی می‌کنند همیشه مورد توجه مردم هستند، همه آبرومندان از جایگاه ویژه

۱. فرازهایی از بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۶۸/۱۰/۲۸.

۲. فرازهایی از بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۷۹/۶/۲۹.

برخوردارند لیکن آبرومندان درگاه حضرت امام حسین (علیه السلام) از درجه عالی و متعالی برخوردارند.

برای تبیین بهتر این موضوع به چند حدیث مبارک تبرک می‌جوئیم:
امام صادق (علیه السلام): «إِذَا رَقَّ الْعِرْضُ اسْتَصْعَبَ جَمْعُهُ»^۱ هرگاه آبرو بریزد جمع‌آوری و جبران آن دشوار است.

امام علی (علیه السلام): «رَقَّ عِرْضُكَ بَعْرُضُكَ تَكْرُمُ وَ تَفْضَلُ تَخْدَمُ وَ احْلُمُ لِقَدَمِهِ»^۲ آبروی خود را با مال نگهدار تا گرامی گردی و احسان کن تا خادم سوی و بردار باش تا مقدم داشته باشی.

امام علی (علیه السلام): «أَفْضَلُ الْغِنَى مَا صِينَ بِهِ الْعِرْضُ»^۳ بهترین ثروت آن است که مایه مصداق آبرو شود.

حق را به فراخور به آن روی کن
جان را سپر حقیقت جاری کن
با آنچه که از ثروت دنیا دار
دیندار بمان و آبروداری کن

محمد جواد غنوزاده «شفق»

آبرو علاوه بر اینکه در احادیث و روایات، راهبیت، جایگاه ویژه‌ای برخوردار است به اشعار شعرا نیز راه پیدا کرده است، به چند نمونه زیر توجه کنید.

حسرت آب بجا بردن نباشد شرط عقل
آبرو تحصیل کردن بهتر از آب بقاست

۱. اعلام الدین، ۳۰۳.

۲. غررالحکم، ۱۰۱۱۰.

۳. غررالحکم، ۳۰۳۸.

ریخت اگر آبرویی جمع نگردد
رفت چو آبی روان بجو نتوان کرد
بر در سفله گان مبر حاجت خویش هیچگاه
ز آنکه در آبروی خود شخص شنای کند
بر هر سفله نتوان کرد عرضه حاجت خود را
که کن در آبروی خویش دست و پا نمی زند
مگس بر آبروی صاف بار پس نخواهد رفت
چگونه سفله نگمدار آبرو باشد
بود فرصت در دست کسب آبرویی کن
به آب نیک نامی چو آبوتر مستشویی کن

با دقت در احادیث و اشعار فیض دریابم کسب آبرو مهم و حفظ آبرو
مهمتر است؛ آبرو تنها متاعی است که نمی شود با مادیات آن را کسب نمود یا
بهرتر بگویم توفیقی است که به هر کس ندهند موهبی است که با توجه به
تفکر، تهجد، مجاهدت، عبادت و در یک کلمه خرد و رجم در حریم الهی و در
محضر اولیا خدا به دست می آید.

معرفت در گرانی است به هر کس ندهند
پر طاووس قشنگ است به هر کس ندهند
ای اهل ولا سخت عزیزش دارید
عشق علی علیه السلام و آل به هر کس ندهند

اسم آبرومندان در گاه امام حسین علیه السلام که زینت بخش این کتاب شده
به بررسی زندگانی پربار برخی از این آبرومندان اشاره می شود.

نکته: قبل از ورود به زندگی پربار مداحان معاصر به برخی از مداحان و

مرثیه سرایان معاصر ائمه (ع) اشاراتی داریم:

مرثیه سرایان شاخص معاصر امامان شیعه

از میان خیل مرثیه سرایان و مداحان معاصر پیامبر اسلام و امام شیعه به شعرا و مداحان زیر به عنوان پرچم داران سرشناس این عرصه باید اشاره کرد.

۱- حَسَّان

حَسَّان بن ثابت خزر جی انصاری از اصحاب پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بود و اشعار بسیار در مدح آن حضرت سروده بود تا آنجا که به «شاعر النبی» و «شاعر رسول» ملقب شده بود او گاه هجوهای هم علیه بدخواهان و دشمنان پیامبر می سرود. مفسرین می گویند که رسول اکرم صلی الله علیه و آله روزی به او فرمود: «لا تزال یا حَسَّان موبداً بروح القدس ما نصرتنا بلسانک» (این طاووس ۱۳۷۱: ۳۱۱، امینی ۱۴۷۷/۲: ۳۳)

۲- فرزдық

ابو فراس هماد بن غالب (متولد ۲۰ هجری) از اعظم شعرای عرب و در زمره صحابه صدیق امام سجاده علیه السلام شمرده می شود او را «حسان ثانی» هم لقب داده اند به گواهی تاریخ فرزдық در راه حمایت از خاندان ولایت راسخ و ثابت قدم بود. به روایت مقاتل، وی دیداری هم با امام حسین علیه السلام قبل از رسیدن آن حضرت به سرزمین کربلا داشته است و ضمن به حرارت داشتن آن حضرت از سفر کربلا گفته بود «قلوب الناس معک و سیوفهم مع بنی امیه، و القضاء ينزل من السماء، والله يفعل ما يشاء» (ابی مخنف ۲۰۰: ۸۷ مقدس اردبیلی (۵۰۰))

مشهور است که در یکی از سالها در ایام حج ناگهان جمعیت طواف

کنندگان به احترام امام سجاد علیه السلام راه را برای ورود حضرت باز می کنند. هشام، خلیفه عباسی، که در گوشه ای حرم ناظر ماجرا بوده است اظهار تعجب می کند و در مقابل پرسش از هویت امام که مورد احترام قرار گرفت تجاهل می نماید در آن هنگام فرزددق که در همان حوالی بوده است لب به سخن می گشاید وفی الحال، قصیده ای غرا که به قصیده میمیه شهرت یافته است با این مطلع در پاسخ هشام و در مدح امام زین العابدین علیه السلام می سراید.

هذا الذي ف البطحا و طاته

واليس يعرف و الحل و الحرم

همین مسئله شمس شدید خافه را برمی انگیزد تا آنجا که فرزددق را به حبس در عسفاں «در منزلی مکه محکوم می کند وقتی امام از این ماجرا آگاه شد دوازده درهم برای او انعام فرستاد حتی از کمی آن به دلیل مساعد نبودن زمان عذر خواست فرزددق انعام را به این شعر که: «خدمت من برای خداست نه عطا» پس فرستاد حضرت باز صله را برگردانید و به نق خود قسمش داد که آن بپذیرد و فرمود «خدا به حسن نیت تو داناست» مدبر تریزی ۳ (بی تا) ۲۲۴- (۳۲۷) فرزددق همچنین اشعاری بسیار در هجو دشمنان اهل بیت از جمله هشام سروده است (شوشتری ۱۳۷۶/۲: ۴۹۵-۴۹۷) وی در سال ۱۰ هجری در بصره وفات یافت (محدثی ۱۳۸۱: ۲۷۱)

۳- کمیت اسدی

ابوالمستهل کمیت بن یزید خنیس اسدی (متولد ۶۰ هجری) از شعرای نامی امامیه و عالم به علوم مختلف چون انساب فقه و لغت عرب و نیز از اصحاب با وفای امام باقر ع و امام صادق ع بود نقل است که او صرفاً به قصد قربت مدیحه می سرود و صله و انعامی بابت آنها نمی پذیرفت وی از

مرثیه سرایان بزرگ عاشوراست و معروف‌ترین اشعار او قصایدی است که دوباره ائمه اطهار و بنی هاشم سروده است که به «هاشمیات» شهرت دارند (اصفهانی ۱۷/ (بی تا) الف: ۱) هاشمیات مشتمل است بر قصاید «بائیه» «عینیه» «لامیه» و «میمیه» (امام خامنه‌ای ۱۳۸۳: ۱۵۴)

قسمتی از قصیده میمیه کمیت

مِنْ لِقَبِ مِیْمِ مَنْتَهَامِ
عِیْ مَا صَبِوهْ وَلَا احْلَامِ
وَقَبِیلِ بِالْأَنْفِ غَمِ دَرَعِهْ
بِیْنِ غَیْطِ مَهْ وَ طَغَامِ
طَارِقَاتِ وَلَا كِدَارِ سَوَانِ
وَاضْحَاتِ الْخُدُودِ كَالْزَامِ
بِلِ هَوَايِ الَّذِیْ أَجْنُ وَأَبْرِی
بَنِیْ هَاشِمِ فَرُوعِ الْاِتَامِ

(محمودی ۱۴۱۲/۱: ۲۰۶-۲۱۶)

نقل است که وقتی کمیت قصیده میمیه اش را نزد امام سجاد علیه السلام خواند امام به او فرمود: «ثوابك نعجز عنه.... ولكن الله يعجز عن مكافأتك» آنگاه کمیت از امام درخواست که در عوض یکی از جامه‌های خود را به وی ببخشد تا جسم خود را با آن متبرک کند و امام هم خواسته او را اجابت و در حقش دعا کردند

«ترجمه گزارش یکی از مجالس مرثیه خوانی کمیت»

عمر بن حسن می‌گوید: روزی همراه کمیت به مدینه رفتیم مردم از او طلب قصیده‌ای درباره رسول خدا صلی الله علیه و آله و اهل بیت طاهرش کردند و او

این ابیات را خواند.

سل الهموم لقلب غیر مبتول
ولا رهین لوی ییضاء عطبول
نفس فدا رسول الله قبل آله
مب و من بعدها اذی لتقلیل
انگا مردم به شدت گریستند.

نیز مشهور است که در ایام تشریق،^۱ خدمت امام باقر علیه السلام رسید و رخصت
خواست تا به سوی مدینه بخواند و پس از اجازه امام قصیده‌ای را با این مطلع خواند.

الا بلغ امیه بیت حلت
و ان خفت المهند و التبعیا

امام نیز در حق او دعا کرد و بار فرمودند «اللهم اغفر للکمیت» (ابن
اعثم ۱۹۹۲/۳: ۲۶۲، امینی ۱۹۷۷/۲: ۳۳۰) و دیگری نیز در حق او این دعا
را فرمودند «لازلت مؤیدا بروح القدس ماذبیت اهل البیت» همچنین از امام
صادق علیه السلام منقول است که در حق او فرمود: «اللهم اغفر کمیت ما قدم و ما
اخر و ما اسر و ما اعلن و اعطه حتی یرضی» (اصفهانی ۷ (بی تا): ۲۴ رقمی
۱۴۱۲/۱: ۵۴۰) از حضرت فاطمه دختر امام حسین علیه السلام هم روایت است که در
وصف کمیت فرمود: «هذا شاعرنا اهل البیت» و وی را مورد تفتیش قرار داد.
(اصفهانی ۱۷ (بی تا) الف ۲۵)

همچنین کمیت را نخستین کسی دانسته‌اند که در مذهب تشیع مناظره
کرده است. (مدرس تبریزی ۱ (بی تا) ۱۱۷-۱۱۸). کمیت در پایان عمر
مدتی متواری بود و مدتی را هم به دلیل آنکه در محافل و بر گذرگاهها

۱. تشریق به معانی مختلف آمده است از جمله «یوم النفر» که روزهای ۱۰-۱۳ ذی الحجه که حاجیان
در آن قربانی را ذبح می‌کنند.

اشعاری در مدح بنی هاشم و ذم هجو بنی امیه می خواند در زندان سپری کرد به روایت ابوالفرج اصفهانی در الاعانی، در مقطعی شدت فشارها به کمیت نا آنجا رسید که مجبور شد به اذن امام صادق علیه السلام تقیه پیشه کند و حتی در مدح بنی امیه شعر گوید.

عاقبت این شاعر شیعه به فرمان هشام در سال ۱۲۸ ق به شهادت رسید به وایت ابن اعثم در الفتوح متن فرمان هشام خطاب به خالد بن عبدالله قسری چنین بود «خذ الکمیت فاخرج لسانه من قفاه و اقطع رجلیه و اصلبه علی باب داره» (ابن اعثم ۳/ ۲۶۲: ۱۹۹۲)

۴- سید حمیری

ابو هاشم اسماعیل بن محمد الحمیری ملقب به «سید» از شعرای بزرگ عرب بود که خود و هانش را بفقه اهل بیت علیهم السلام کرده بود او در آغاز به مذهب کیسانی بود و امامت محمد بن حنفیه را ترویج می کرد اما پس از چندی با هدایت امام صادق به مذهب شیعه ر آمد (شوشتری ۲/ ۱۳۷۶: ۵۴) مشهور است که پدر و مادر هر دو رومی بوده بودند و از شیعه شدن وی در خشم شده بنا به قولی حتی قصد جانس را کرده بودند (مقام معظم رهبری، حضرت آیت الله العظمی خامنه ای ۱۳۸۳: ۳۵) سید حمیری علاوه به شعر در علوم قرآنی، تفسیر، حدیث و کلام نیز چیره دست بود. ارادت او به خاندان ولایت به حدی بود که می گفت «من اتانی بفضیله العلی بن ابیطالب ما قلت فیها شعرا فله الف دینار» (جعفریان ۱۳۸۰: ۹۸)

اگر کسی یک فضیلت از امام علی علیه السلام نقل کند که من شعری درباره آن نگفته باشم ۱۰۰۰ دینار به او می دهم
«سمتک امک سیدا وفقت فی ذلک و انت سیدالشعراء» (کشی (بی تا)

(۲۴۵) وی به سال ۱۷۹ ق در بغداد وفات یافت و طی مراسمی با شکوه به خاک سپرده شد (شوشتری ۱۳۷۶/۲: ۵۱۷)

روایت مرثیه خوانی سید حمیری در منزل امام صادق علیه السلام روزی سید حمیری بر امام صادق وارد شد حضرت دستور داد پرده آویخته و زنها پشت پرده نشستند آنگاه به سید حمیری فرمود: اشعاری در مرثیه جدم حسین خوان، وی شروع به خواندن کرد:

امرر علی حدة الحسین

فقل لا عظم الزکیة

هنگامی که رسیدن حسین گذارت افتات به استخوانهای پاکش بگو
تا رسید به این بیت که:

مالذ عیش بعد رضائک

بالحیاء الاعوجیه

زندگی لذت ندارد پس از آنکه دست را با سرم ستوران خرد کردند
در اینجا اشک‌های امام جاری شد صدای گریه از پشت پرده بلند شد به
طوری که کوچه‌های مدینه را صدا پر کرد امام که حسین دیده فرمود: بس است

۵- جعفر بن عفوان طائی

جعفر بن عفوان طائی از صحابه و شاگردان امام صادق علیه السلام او از شیعیان
راستین و وفادار اهل بیت بود او از جمله کسانی است که به سبب مرثیاتی که
درباره امام حسین علیه السلام همواره مورد عنایت امام صادق علیه السلام قرار داشت تا
آنجا آن حضرت بهشت را بروی واجب دانستند.

«مجلس قصیده خوانی جعفر بن عفوان طائی در محضر امام صادق علیه السلام»

به دلیل خلاصه نویسی در مقاله فقط ترجمه فارسی بند عربی را نوشته و
سند آن موجود می‌باشد.